

Kỹ thuật nhân giống mỡ

Bằng phương pháp gieo ươm

Dự án nông lâm kết hợp cho sinh kế của nông hộ nhỏ vùng Tây Bắc Việt Nam

Kỹ thuật nhân giống mữ

Tác giả: Phạm Hữu Thương¹, Lê Thị Thảo², La Nguyễn¹

Biên tập: Trần Hà My¹

⁽¹⁾Trung tâm Nghiên cứu Nông Lâm Thế giới (ICRAF Việt Nam)

⁽²⁾Trung tâm Khoa học Lâm nghiệp Tây Bắc

Ảnh bìa: Phạm Hữu Thương

Hà nội, 2016

Mục lục

Bước 1. Thu hái và chuẩn bị hạt	6
Bước 2. Ngâm và gieo, ủ hạt	7
2.1. Ngâm hạt	7
2.2. Gieo và ủ hạt	7
Bước 3. Chuẩn bị bầu đất	8
3.1. Tạo bầu	8
3.2. Đóng bầu	8
3.3. Xếp bầu	8
Bước 4. Cấy cây con	9
Bước 5. Chăm sóc cây con	10
Bước 6. Huấn luyện nắng	11
Bước 7. Đảo bầu, phân loại cây	11
Kỹ thuật trồng cây mỡ	12

Tổng quan về cây mỡ

Cây mỡ (*Manglietia glauca* Aut. non Blume) thuộc loài thân gỗ, có thể cao từ 20 - 25 m, đường kính từ 30 - 60 cm, thân đơn trục và tròn, dáng thẳng đứng, chiều cao dưới cành từ 3/4 chiều cao thân. Từ 5 - 6 tuổi, cây sẽ bắt đầu cho hoa và quả.

Mỡ phát triển tốt trên các loại đất feralit đỏ vàng, sâu ẩm, thoát nước, nhiều mùn. ỡ thích hợp với nhiệt độ trung bình từ 22 - 24 °C, lượng mưa trung bình từ 1400 - 2000 mm/năm, độ ẩm không khí trên 80 %. Không nên trồng mỡ ở đất cỏ tranh hay đồi trọc.

Cây mỡ trưởng thành yêu cầu ánh sáng hoàn toàn. Cây con (dưới 2 tuổi) chịu nhiệt kém, cần ánh sáng yếu với độ che bóng 40 - 50 %. Cây ra hoa khoảng từ tháng 2 - 4, quả chín vào tháng 8 - 9, vỏ ngoài của hạt màu đỏ, hạt mỡ màu đen.

Gỗ mỡ màu trắng hoặc màu vàng nhạt, dăm mịn, ít bị co rút nứt nẻ, ít bị mối mọt, chịu được nắng mưa, dễ cưa xẻ, bào trơn, tiện, trạm trổ hay bắt sơn.

Hiện nay, mỡ rất được ưa chuộng và thường được sử dụng làm gỗ dán, bút chì, bột giấy, đồ mỹ nghệ, các đồ gia dụng hoặc làm gỗ trụ mỏ.

BƯỚC 1. THU HÁI VÀ CHUẨN BỊ HẠT

1.1. Thu hái:

- Chọn cây mẹ từ 8 tuổi trở lên để thu hái hạt.
- Thân cao, thẳng, khỏe, không sâu bệnh và có tán lá rộng.
- Thu hái khi vỏ quả chuyển từ màu xanh sang màu xám.

1.2. Chuẩn bị hạt:

- Quả sau khi thu về, ủ thành đống (không cao quá 50 cm) trong thời gian từ 2 - 3 ngày, sau đó phơi trong bóng râm tới khi vỏ quả nứt ra hoàn toàn. Tách vỏ lấy hạt mỡ đỏ bên trong.
- Ngâm hạt đỏ trong nước, chà sạch lớp cùi phía ngoài, sau đó rửa thật sạch để lấy hạt đen.
- Hạt đen sau đó được mang đi phơi trong bóng râm tới khi ráo nước trước khi ngâm hạt.

Hình 1: Chọn cây mẹ khỏe mạnh để thu hái quả, hạt

Hình 2: Hạt mỡ được thu hái từ cây mẹ

Bước 2. NGÂM VÀ GIEO, Ủ HẠT

2.1. Ngâm hạt:

- Cách 1: Ngâm hạt trong dung dịch thuốc tím 1 %. Thời gian ngâm là 30 phút.
- Cách 2: Ngâm hạt vào nước ở nhiệt độ không quá 40 °C. Thời gian ngâm từ 20 - 24 giờ.

Hình 3: Hạt mỡ được ngâm trước khi ủ

2.2. Gieo và ủ hạt

- Tạo luống cát dày từ 7 - 10 cm, đồng thời làm 1 giàn che bóng 50 - 60 %.
- Rải đều hạt lên luống cát đã chuẩn bị, sau đó phủ một lớp cát mỏng khoảng 1 cm lên trên bề mặt của hạt. Có thể che phủ bề mặt luống ươm bằng rơm, rạ để giữ ẩm trong 15 ngày đầu.
- Tưới nước giữ ẩm hàng ngày.
- Khi hạt nảy mầm, cây con khỏe mạnh, cao từ 8 - 10 cm thì tiến hành cấy bầu.

Hình 4: Hạt mỡ được rải đều lên luống đất đã chuẩn bị từ trước

Hình 5: Cây con trước khi được cấy bầu

Chú ý: Cần khử trùng rơm, rạ trước khi ủ hạt bằng cách ngâm nước vôi

Bước 3. CHUẨN BỊ BẦU ĐẤT

3.1. Tạo bầu:

• Túi bầu (vỏ bầu) được làm bằng chất dẻo (PE):

- Dày 0.07 - 0.1 mm
- Cao 10 cm, rộng 8 cm
- Đục lỗ nhỏ thoát nước

• Thành phần ruột bầu (cho 100 kg):

- Dùng đất tươi xốp, sàng nhặt hết cỏ, sỏi, đá.

- Trộn đều 89 kg đất, 10 kg phân chuồng hoại mục và 1 kg phân Supe lân.

3.2. Đóng bầu:

• Cho đất vào túi bầu, nén đất chặt 3/4 túi bầu, sau đó tiếp tục đổ đất đầy tới miệng bầu.

3.3. Xếp bầu:

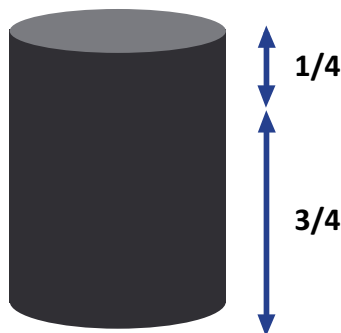
• Luống đặt bầu được san phẳng trong vườn ươm sạch cỏ và đã được phun thuốc diệt trừ sâu bệnh từ 5 - 7 ngày trước đó.

• Xếp bầu thành luống, thẳng đứng, sole nhau.

• Dùng đất lấp kín phần khe hở giữa các bầu và xung quanh luống đất.

Hình 6: Túi bầu

Hình 7: Tỷ lệ đất nén ở túi bầu

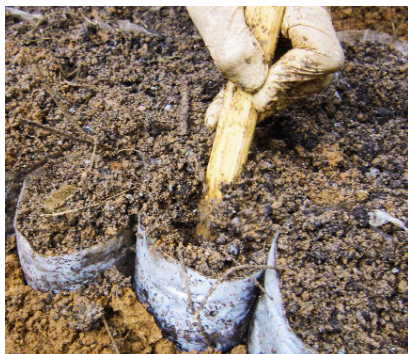

Hình 8: Bầu sau khi xếp luống

Chú ý: Nếu lấy đất ở tầng mặt, cần xử lý nấm bằng cách tưới dung dịch VibenC_50_BTN

Bước 4. CẤY CÂY CON

- Dùng dụng cụ chuyên dụng (que, bay nhọn) chọc lỗ vào giữa bầu đất đã chuẩn bị sẵn, đảm bảo bầu không bị nghiêng ngả hay đổ gãy.

Hình 9: Chọc lỗ bầu đất

- Cấy cây con vào túi bầu, ấn nhẹ xung quanh gốc cây.

Hình 10: Cấy cây con

- Phủ đất kín mặt bầu, ấn nhẹ đất xung quanh gốc cây con.

Hình 11: Cây con sau khi được cấy vào bầu

Bước 5. CHĂM SÓC CÂY CON

- Thường xuyên kiểm tra, cấy dặm để thay thế các cây chết (dùng cây ươm dự phòng).
- Tưới nước giữ ẩm hàng ngày vào buổi sáng sớm hoặc chiều tối. Mùa đông tưới cây vào sáng sớm để rửa lá, đồng thời phòng trừ sương muối. Số lần tưới và lượng nước tưới tùy thuộc vào điều kiện thời tiết và tình hình phát triển của cây con.
- Tưới đẫm nước ở rìa ngoài luống bầu.
- Thường xuyên nhổ sạch cỏ dại, làm vệ sinh vườn cho thông thoáng.
- Bón thúc phân cho cây:
 - Khi cây ra lá kép, tưới bón thúc phân NPK 12-5-10 theo tỉ lệ: 10 lít nước + 0.2 lạng phân. Tưới lại nước sau khi tưới phân.
 - Điều đặn 25 - 30 ngày tưới 1 lần phân bón thúc cho cây, ngừng tưới phân trước khi xuất vườn từ 1-2 tháng.
- Lưu ý:
 - Định kỳ 15-20 ngày dùng que nhọn chọc phá váng trên bề mặt bầu, tránh làm tổn thương cây con.
 - Cây con từ khi cấy bầu tới lúc 8 lá thường bị nấm lở cổ rễ: Ngừng tưới nước, đồng thời tưới dung dịch VibenC_50_BTN.
 - Nếu cây con bị sâu xám ăn lá, phun Malathion 0,1 %.

Hình 12: Chăm sóc cây con

Bước 6. HUẤN LUYỆN NĂNG

- Sau khi cấy bầu, che bóng cho toàn bộ luống bằng lưới đen.
- Sau 20 ngày, dỡ giàn che để khoảng 50 % ánh sáng lọt qua.
- Khi cây có từ 2 - 3 cặp lá thật, dỡ giàn che để 75 % ánh sáng lọt qua.
- Trước khi mang cây đi trồng từ 1 - 2 tháng, dỡ toàn bộ giàn che.

Bước 7. ĐẢO BẦU, PHÂN LOẠI CÂY

7.1. Đảo bầu:

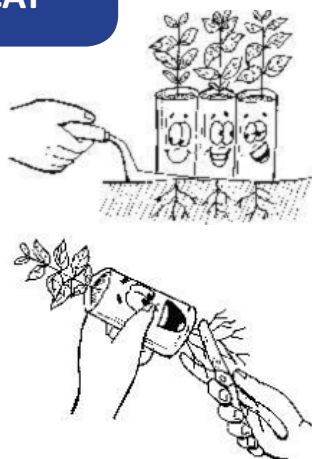
Khi đảo bầu, cắt bỏ các rễ đâm xuyên túi bầu.

- Đảo bầu lần 1: Sau khi ương trồng 2 tháng.
- Đảo bầu lần 2: Trước khi xuất vườn, mang đi trồng từ 1 - 2 tháng.

7.2. Phân loại cây:

Khi đảo bầu, kết hợp phân loại cây con đạt chuẩn mang đi trồng:

- Cây từ 6 - 8 tháng tuổi.
- Chiều cao cây con từ 25 - 30 cm
- Cây có từ 9 - 11 cặp lá trở lên
- Đường kính cổ rễ từ 0,3 cm.
- Cây thẳng, khỏe mạnh, không sâu bệnh.

Hình 13: Cắt rễ mọc ngoài bầu

Hình 14: Phân loại cây trước khi đem trồng

KỸ THUẬT TRỒNG CÂY MỠ

- Mật độ trồng:
 - Địa hình bằng phẳng: 4 m x 4 m (2500 cây/ha).
 - Địa hình dốc có thể tùy chỉnh hoặc giãn mật độ để trồng xen trong hệ thống nông lâm kết hợp.
- Kích thước hố: 30 cm x 30 cm x 30 cm.
- Phân bón lót:
 - Phân chuồng hoại mục: 1 - 2 kg/hố;
 - Phân NPK 5.10.3: 0,1 lạng/hố
- Lưu ý:
 - Cây trước khi đem trồng cần được tưới ẩm ở vườn trong ngày hôm trước. Tránh làm vỡ bầu khi vận chuyển cây đến nơi trồng. Rạch bỏ vỏ bầu, đặt cây thẳng, phủ đất quá cổ rễ cây 2-5 cm, nén chặt vừa đất quanh gốc cây.
 - Chăm sóc cây con cẩn thận trong vòng 3 năm đầu. Hai năm đầu, mỗi năm 2 - 3 lần, năm thứ 3 từ 1 - 2 lần tiến hành làm cỏ, phát dây leo bụi rậm, chăm sóc đặc biệt trong năm đầu tiên nhằm đảm bảo cho cây có đủ không gian và dinh dưỡng.
 - Chú ý phát hiện kịp thời sâu bệnh hại để phòng chống sớm như loài ong ăn lá phá hoại. Tùy tình hình mà áp dụng mức độ phòng chống khác nhau.

Tài liệu tham khảo

Bộ Nông nghiệp và Phát triển Nông thôn, vụ Khoa học, Công nghệ và Chất lượng sản phẩm. *Văn bản tiêu chuẩn kỹ thuật lâm sinh (tập I)*. NXB Nông nghiệp. Quy trình kỹ thuật trồng rừng Mỡ, QTN-86 ban hành kèm theo quyết định số 856 ngày 1/7/1986 của bộ Nông nghiệp và Phát triển Nông thôn (NPTNT). 2001. Trang 226 - 233.

James M.Roshetko, Enrique L.Tolentino, Jr., Wilfredo M.Carandang, Manuel Bertomeu, Alexander Tabbada, Gerhard E.S. Manurung, Calixto E. Yao. *Các chọn lựa trong hỗ trợ phát triển bền vững*. Bộ sách vườn ươm. 2010.

Lê Mộng Chân, Lê Thị Huyền. *Thực vật rừng*. NXB Nông nghiệp. 2010. Trang 79 - 82.

Mai Quang Trường, Lương Thị Anh. *Giáo trình trồng rừng*. NXB Nông nghiệp Hà Nội. 2007. Trang 173 - 178.

Trường Trung cấp nghề Lào Cai. *Kỹ thuật gieo ươm và trồng cây mỡ*. 2011

Viện Khoa học Lâm nghiệp Việt Nam. *Kỹ thuật trồng một số loài cây lấy gỗ*. NXB Nông nghiệp Hà Nội. 2010. Trang 104 - 109.

Tư liệu ảnh

Ảnh sử dụng trong cuốn sổ tay được thu thập trong quá trình triển khai dự án AFLI, thuộc Trung tâm Nghiên cứu Nông Lâm Thế giới (ICRAF Việt Nam) của tác giả Phạm Hữu Thương.

Tài liệu có sự tham khảo và sử dụng một số hình ảnh thuộc tài liệu 'Tree Nursery SourceBook' của tác giả James. N.R/ICRAF Indonesia.

Dự án AFLI

Dự án “Nông Lâm Kết hợp cho Sinh kế Nông hộ nhỏ tại Tây Bắc Việt Nam” (AFLI) được thực hiện tại ba tỉnh Điện Biên, Sơn La và Yên Bái với mục đích cải thiện sinh kế của nông hộ nhỏ tại Tây Bắc Việt Nam thông qua giải pháp Nông Lâm kết hợp (NLKH). Dự án tập trung vào nghiên cứu các biện pháp kỹ thuật nhằm tăng sản lượng của các loại cây trồng xen trên cùng một đơn vị diện tích canh tác. Đồng thời, có liên kết với chăn nuôi, chú trọng đa dạng sinh học và cho sản phẩm bền vững cùng với tăng thu nhập từ cây dài ngày.

Các mục tiêu của dự án gồm: 1) Phát triển các hệ thống NLKH thích hợp cho ba vùng sinh thái nông nghiệp tại Tây Bắc Việt Nam; 2) Cải thiện khả năng cung ứng giống cây chất lượng cao nhằm hỗ trợ phát triển và mở rộng NLKH trên diện rộng; 3) Tăng cường cơ hội gia tăng giá trị sản phẩm từ NLKH và tăng khả năng tiếp cận thị trường; 4) Hỗ trợ đơn vị khuyến nông và hỗ trợ phát triển chính sách cho NLKH.

Dự án AFLI do Trung tâm Nghiên cứu Nông nghiệp Quốc tế Úc (ACIAR) và Trung tâm Cố vấn Nghiên cứu Nông nghiệp Quốc tế (CGIAR) tài trợ. Trung tâm Nghiên cứu Nông Lâm Thế giới (ICRAF) phối hợp với các đối tác gồm các Sở Nông nghiệp và Phát triển Nông thôn của 3 tỉnh: Điện Biên, Sơn La và Yên Bái; Trường Đại học Tây Bắc, Trung tâm Khoa học Lâm nghiệp Tây Bắc, Viện Khoa học Lâm nghiệp và Nông nghiệp miền núi phía Bắc.

Tài liệu khuyến nông này kế thừa từ các kết quả nghiên cứu, được áp dụng vào thực tế tại các khu vực hoạt động của dự án với mục đích hỗ trợ kỹ thuật cho các đơn vị khuyến nông, các nông hộ và những người quan tâm.

Thông tin chi tiết về dự án AFLI truy cập website:

http://www.worldagroforestry.org/regions/southeast_asia/vietnam/projects/aflil

Liên hệ

Tiến sỹ La Nguyễn

Quản lý dự án

Email: l.nguyen@cgiar.org

Địa chỉ: Trung tâm Nghiên cứu Nông Lâm Thế giới (ICRAF Việt Nam)

Số 17A, Nguyễn Khang, Phường Trung Hòa, Quận Cầu Giấy, Hà Nội

Điện thoại: +84 4 3784 4644/45

Website: www.worldagroforestry.org/regions/southeast_asia/vietnam

<http://blog.worldagroforestry.org/>